

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 27.12.2022
Published /Yayınlanma 28.02.2023
Volume/Issue (Sayı/Cilt)-ss/pp 10(92), 463-476

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3486>
Research Article
ISSN: 2459-1149

 Mehmet SÖNMEZ
 <https://orcid.org/0000-0002-2185-4916>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Mehmet DÜNDAR
 <https://orcid.org/0000-0002-8081-8464>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Devrim ÇELİK
 <https://orcid.org/0000-0002-8855-618X>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Tekin ÖZÇELİK
 <https://orcid.org/0000-0002-4818-0464>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

 Filiz AKÜZÜM
 <https://orcid.org/0000-0002-7147-8082>
 MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

OKULLARDA REHBERLİK HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLARLA İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALARIN SONUÇLARININ İNCELENMESİ: İÇERİK ANALİZİ

ANALYSIS OF THE RESULTS OF RESEARCH ON THE PROBLEMS FACED IN THE CONDUCT OF GUIDANCE SERVICES IN SCHOOLS: A CONTENT ANALYSIS

ÖZET

Bu çalışmada okullarda rehberlik hizmetleri uygulanmasında karşılaşılan sorunlar ele alınmıştır. Rehberlik konusu birçok araştırmaya konu olmuştur. Rehberlik hizmeti profesyonellik gerektiren bir ekip işidir. Takım ruhu ile çalışılmazsa rehberlik hizmetlerinde beklenen sonuçlara ulaşılamaz. Rehberlik hizmetlerinde; okul müdürünün, müdür yardımcısının, sınıf rehber öğretmenin ve psikolojik danışmanın görevleri yönetmelikte açıkça belirtilmiştir. Okullarda rehberlik hizmetleri verilirken karşılaşılan sorunların tespit edilmesidir. Bu çalışma, yapılmış araştırmaların verileri doğrultusunda rehberlik çalışmalarını kapsamaktadır. Bu araştırma, 2001-2015 yılları arasında okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan sorunlarla ilgili Türkiye’de gerçekleştirilmiş olan çalışmaların detaylı bir biçimde incelenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu amaç doğrultusunda YÖK Tez Merkezinden ve Google Akademik’ten ulaşılan çok sayıda verilerin incelenmesini, sınıflandırılmasını ve özelliklerinin ortaya konulmasını, tarama yönteminin uygulanarak amaçlanmasını ve çalışma verilerini (doktora ve yüksek lisans tezleri) doküman analizi yöntemi kullanılarak analiz etmeyi kapsamaktadır. Araştırma sonuçları, ilk problem alanı olarak belirlenen fiziki koşul ve imkanlardan kaynaklı sorunlar başlığı altında; rehberlik servisinin bulunmaması, mevcut rehberlik servisindeki araç, gereç yetersizliği ve toplantı ve sunum yapılabilecek bir odanın bulunmaması gibi sorunlar göze çarpmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rehberlik, eğitim, okul.

ABSTRACT

In this study, the problems encountered in the implementation of guidance services in schools are discussed. The subject of guidance has been the subject of many studies. Guidance service is teamwork that requires professionalism. If the team spirit is not worked on, the expected results in guidance services cannot be achieved. In counseling services; The duties of the school principal, vice principal, classroom guidance teacher and psychological counselor are clearly stated in the regulation. It is to determine the problems encountered while providing guidance services in schools. This study includes guidance studies in line with the data of the research. This research was carried out in order to comprehensively examine the studies conducted in Turkey on the problems encountered in the execution of guidance services in schools between 2001-2015. For this purpose, it includes examining, classifying and revealing the characteristics of a large number of data obtained from YÖK Thesis Center and Google Scholar, aiming by applying the scanning method and analyzing the study data (doctorate and master's theses) using document analysis method. The results of the research, under the title of the problems arising from the physical conditions and possibilities, determined the first problem area; Problems such as the lack of guidance service, the lack of tools and equipment in the existing guidance service, and the lack of a room where meetings and presentations can be made stand out.

Keywords: Counseling, education, school.

1. GİRİŞ

Eğitim-öğretim anne karnında başlayıp insan yaşamının sonuna kadar devam eden, sürekli hareketli ve değişime açık bir süreçtir. İnsan yaşamının her anı eğitimle ilgilidir. Sanayi, çalışma, yeme, içme vs. işte rehberlik hizmetini de bu sürece yön veren kavram olarak düşünebiliriz. Eğitim ve rehberlik iç içe ve çok önemli iki kavramdır. Kısacası insanlar yaşamın her anında ve alanında rehberliğe ihtiyaç duyarlar.

Dünya hızla değişmekte ve gelişmektedir, bu hızlı gelişme ve değişme doğrudan eğitimi etkilemektedir. Eğitimin bu durumdan doğrudan etkilenmesi rehberlik hizmetine olan ihtiyacı artırmıştır. Türkiye özellikle son 50 yılda rehberliğin öneminin farkına varmış ve rehberliğe önem vermiştir.

Demokratik ve özgür bir toplumda, kişisel gelişimi en üst düzeye çıkarmak, eğitim sürecinin hizmet etmesi gereken en temel ve önemli husustur. Eğitim yoluyla bireylere mümkün olan en üst düzeyde gelişme fırsatı verilir, toplumsal yaşamdaki sorumluluklarını ve rollerini anlamaları, takdir etmeleri, kendi niteliklerini ve eksikliklerini bilmeleri beklenir. Bu çerçevede, eğitim süreci hedefler belirler, birçok program ve uygulama geliştirmektedir. Bu program ve uygulamaların sonuçlarına bağlı olarak istenilen hedeflere daha kolay ulaşılır ve yeni hedefler belirlenir (Özoğlu 1982, Akt. Güvenç 2001). Hedef gerçekleştirme sürecinde, eğitim ve öğretim sürecinde başarıya ulaşmada rehberlik hizmetinin verilmesi önemli bir rol oynamaktadır.

İnsan her zaman doğumdan ölüme kadar yaşayabilmek, hayatı daha anlamlı ve yaşanmaya değer kılmak için çabalar. Bu insan çabası onu eğitime yöneltmiştir. Eğitim, insan yaşamının ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçasıdır. Eğitim, günümüzün gelişmiş toplumlarından antik çağın ilkel toplumlarına kadar tüm dünyada var olmuş ve var olacak geçerli bir olgudur. Her toplumun, hayatta kalabilmesi için gerekli bilgileri yeni nesillere aktarma yükümlülüğü vardır. Öte yandan bireyin toplum içinde yaşayabilmesi ve toplum tarafından onaylanabilmesi için kendisine iletilen bilgileri kabul etmesi ve davranışlarıyla birlikte ortaya koyması gerekir.

Eğitimin tüm toplumlarda ortak bir amacı vardır. Amaç; bireyleri hayata ve bağımsız bir yaşam sürmeye hazırlamaktır. Her insan kalıtsal özelliklerle doğar. Genetik hususları ve çevresel etkenler dikkate alındığında, süreç içerisinde eşsiz bir kişi haline gelir. Ancak bazı insanlar, doğuştan gelen talihsizlikler veya daha sonra tüm hayatlarını olumsuz etkileyen kazalar veya hastalıklar sonucunda sahip oldukları kişisel bedensel veya bilişsel farklılıkları kabul etmek ve bunlarla yaşamak zorundadır. İnsanlar yaşamları boyunca diğer bireylerle birlikte kalmakta ve hayatlarını onlarla paylaşmaktadır. Kişilerarası etkileşimler sırasında bireyler, kendileri ve başkaları arasındaki benzerlik ve farklılıkları keşfederler, buna göre etkileşimlerinin yoğunluğunu belirlerler ve benzer noktalarda belirli özelliklere sahip bireylerin yanında olmayı tercih ederler. Toplumun bireyler arasında bireysel farklılıkları olması doğal olmakla birlikte, bazı bireylerin fiziksel veya zihinsel özelliklerindeki farklılıklar nedeniyle engelli sayıldığı ve sosyalleşmediği tamamen kabul edilmektedir (Heward ve Orlansky, 1988, Akt. Güvenç, 2001).

Zaman içinde ortaya çıkan bedensel, bilişsel, toplumsal ve psikolojik yetersizlikler nedeniyle özel gereksinimli kişilerin toplumla bütünleşmeleri gerekmektedir. Bu insanlar, kendi özel durumlarına göre uyarlanmış eğitim programlarına ihtiyaç duyarlar. Bu özel grupta, muhtemelen en çok desteğe ihtiyaç duyan kişiler zihinsel engelli kişilerdir. Bazı doğum kusurları, bulaşıcı hastalıklar, zehirlenmeler ve kromozomal anormallikler nedeniyle yaşlılarına göre zihinsel işlevi azalmış bireylerin gelecekte kimseye bağlı olmadan yaşamlarını devam ettirebilmeleri, bağımsız yaşama becerilerini öğrenebilmeleri, yeteneklerine bağlı olarak erken yaşlardan itibaren destek hizmetlerinden ve eğitimden yararlanırlar (Şahsuvaroğlu, 2003).

Bireylerin çağın gerektirdiği niteliklere sahip olabilmeleri için ihtiyaç duyulan uzman yardımı, öğretim hizmetleri çerçevesinde yürütülmektedir. Bireyin büyümesine ve uyum sağlamasına yardımcı olarak mükemmelleşmesine katkıda bulunmak, kılavuzun nihai amacıdır. Kendini gerçekleştirme, bireyin kendine olan güvenini, kendi hayatını kabul etmesini, tüm potansiyelini kullanmasını ve karşılaştığı gerçekliğin tüm yönlerine uyum sağlamasını ifade eder (Yüksel- Şahin, 2008).

Günümüzde eğitim kurumlarının fiziksel, zihinsel ve psikososyal açıdan uyumlu bireyler yetiştirmesi, kendini ve içinde yaşadığı toplumu geliştirmesi beklenmektedir. Eğitim sürecinde her öğrencinin biricik olduğu ve bireysel farklılıkları olduğu kabul edilerek öğrenci merkezli bir öğrenme ortamı oluşturulmaya çalışılır. Bu bağlamda, eğitim sistemi içerisinde yer alan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin, eğitim sürecinin önemli ve bütüncü bir yönünü oluşturduğu kabul edilmektedir (MEB, 2006:1).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Eğitim

Eğitim “kişinin tavırlarında kişiye ait yaşantısı vasıtasıyla bilinçli davranışlar kazandırma süreci” olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1997 Akt. Güvenç, 2001). Eğitimin amacı, bireyin kendini gerçekleştirme, kendine ve topluma yararlı hale gelmesi ve ortaya çıkan sorunlarına çözüm bularak, problem çözme yeteneğinin kazandırılmasıdır (Özgüven, 1999 Akt. Güvenç, 2001). Kişinin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak bilinçli değişiklik meydana getirme süreci olan eğitim kavramı şu şekilde özetlenebilir: Eğitim bir süreçtir. Eğitim sürecinde istenilen yönde davranış değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Davranışlardaki bu değişimler kasıtlı olarak gerçekleşmektedir. Eğitim sürecinde bireyin kendi yaşantıları esastır.

2.2. Öğrenme

Kişinin yaşantılar sonucu davranışlarda meydana gelen oldukça uzun süreli değişimlerdir. Bir bilgi ve becerinin, öğrenme sayılması için davranışta değişiklik yapması ve davranıştaki değişiklik uzun vadeli olmalıdır (Özkalp, 2012).

Senemoğlu (1997: 94), öğrenmeyi kısaca şu şekilde tanımlamaktadır: “Büyüme ve vücutta değişik etkilerle oluşan geçici değişimlere atfedilmeyecek, yaşantı ürünü olarak meydana gelen davranışta ya da potansiyel davranıştaki nispeten kalıcı izli değişimlerdir.” Bu tanım incelendiği zaman öğrenmenin oluşması için; davranışta gözlenebilir bir değişiklik olması gerektiği, bu değişikliğin fiziki büyüme ile ilgili olmayıp yaşantılar sonucu ve nispeten süreklilik göstermesi gerektiğini söyleyebiliriz.

2.3. Rehberlik

Rehberlik, “Bireyin en verimli bir şekilde gelişmesi ve tatminkar uyumlar sağlamasında gerekli olan seçmeleri (tercihleri), yorumlan, planlan yapması ve kararlan vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazanması ve ulaştığı bu seçme ve kararlan uygulamaları için kişiye yapılan sistemli ve profesyonel yardımdır.” (Tan, 1992 Akt. Güvenç, 2001). Kepeçoğlu (2000:7) ise rehberliği “Bireyin kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini kendine en uygun düzeyde geliştirilmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum yapması ve böylece kendini gerçekleştirme için uzman kişilerce, bireye verilen psikolojik yardım.” olarak tanımlar.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri; bireyin kendini tanıması, anlaması, sahip olduğu gizil güçleri keşfetmesi, geliştirmesi ve bulunduğu topluma aktif uyum sağlayarak kendini gerçekleştirme için sistematik olarak ve profesyonel bir şekilde yürütülen psikolojik destek hizmetleridir (Yeşilyaprak, 2006).

Kendini gerçekleştirebilen kişiler ise gerçeği olduğu gibi algılayabildikleri gibi başkalarını ve doğayı da olduğu gibi kabul ederler, çevreden bağımsız demokratik bir kişiliğe sahip yaratıcı kişilerdir (Bakırcıoğlu, 2000: 93).

2.3.1. Rehberliğin İlkeleri

- Rehberlik organize edilmiş bir etkinliktir. Belirli bir amacı, programı yöntem-teknik ve uzman personelle yapılabilir.
- Rehberlik hizmetleri okul, aile ve çevredeki herkesi ilgilendirir. Okul aile ve çevre işbirliği olmadan rehberlik hizmetlerinde umulan sonuçlar alınmaz.
- Rehberlik etkinlikleri okulun eğitim düzeyi, yapısı öğrencilerin gelişim düzeylerini ve imkânlarına göre değişebilir.
- Rehberlik iş birliği içinde çalışmayı gerektirir.
- Rehberlik eğitim etkinliklerinin gelişimde de önemli rolü vardır.
- Rehberlik birinci derecede bireyin gelişimiyle ilgilidir.
- Rehberlik bireyin kendi kendisini tanıması, kabullenmesi sürecini içerir.
- Rehberlik dıştan zorlamayla değil, gönüllü iş birliği ve katılımı gerektirir.
- Rehberlik bireylerin gereksinimleri doğrultusunda ve yardıma ihtiyaç duyulduğu konularda sunulur.
- Rehberlik bilimsel ve profesyonel yardımları içerir (URL 1).

2.4. Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Bireyi Tanıma

Toplumdaki insanların sayısı kadar da kişilik olduğu bu gerçektir. Bu bakımdan özellikle sosyal bilimlerde, aynı sebepler her zaman aynı sonucu doğurur şeklinde kesin yargıya ulaşılamaz. Kişinin fiziksel, tinsel ve kişilik gelişimi yanında; ailesinin sosyal ve finansal durumu, kişiyi etkileyen çevresel etkenlerin, okul performansı ve dışındaki etkinlikleriyle ileriki zaman için planlarının neler olduğunun iyi bilinmesi kişiye sunulacak yardımların planlanıp hayata geçirilebilmesi için oldukça önem arz etmektedir (Bakırcıoğlu, 2000: 140).

2.4.1. Öğrenci Kişilik Hizmetleri

Öğrenci kişilik hizmetleri kavramı psikolojik danışma ve rehberlik kapsamında yakından ilgili kavramlardandır. Modern eğitim zihniyeti, eğitim sürecinin tam sayılabilmesi için öğretim ve yönetim etkinliklerinin yanında bir de öğrencinin bütün özellikleriyle en uygun düzeyde gelişmesini sağlamak üzere öğrenciye yönelik farklı hizmetlerin yerine getirilmesini öngörmektedir. İşte rehberlik ve psikolojik danışmayı da kapsamak üzere eğitimde öğretim ve yönetim faaliyetlerinden ziyade öğrenciye yönelik diğer hizmetlerin tamamına “öğrenci kişilik hizmetleri” denir (URL 2).

Algılama, tanıma ve yardımda bulunma, iyileştirme gibi özyapısal hususları ortaya koyan öğrenci kişilik hizmetleri, belirli sayıdaki öğrencinin ve ebeveynin gereksinimlerini ve sorunlarının olumlu yönde giderilmesini hedeflemiştir. Öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik hizmetleri anlamdaş olarak kullanılmamalıdır. Öğrenci kişilik hizmetleri rehberliğin beraberinde okullarda eğitim ve öğretime katkı sağlayan ve örneğin eğitsel kol etkinlikleri, okul koruma dernekleri, spor alanları, barınma, burs, dinlenme yerleri ve okul kütüphanesi gibi rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerinin kapsamadığı hususları da kapsamaktadır (Özoğlu, 1982 Akt. Güvenç, 2001).

2.4.2. Öğrenci Kişilik Hizmetlerinin Kapsadığı Hizmet Alanları

Günümüzde öğrenci kişilik hizmetleri kapsamına giren, öğrencileri bireysel olarak destekleyen en yaygın hizmet alanları aşağıda belirtilmiştir:

- Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri.
- Öğrenci sağlık hizmetleri.
- İş, okul, meslek seçimi, yöneltme, yerleştirme ve izleme hizmetleri.
- İnsan ilişkilerini, toplumsal ilişkileri ilerletme faaliyetleri.
- Özel eğitim, rehabilitasyon ve özel yetiştirme hizmetleri.
- Öğrenci kayıt, kabul, devam ve başarılarını takip etme hizmetleri.
- Toplumsal hizmet ve toplumsal yardım hizmetleri.
- Boş zaman faaliyetleri ve eğitsel kol etkinlikleri.
- Kişiye finansal destek, kredi ve burs gibi destek hizmetleri.
- Konaklama ve beslenme hizmetleri.

Eğitim sürecinde öğrenci kişilik hizmetleri, içerdiği hizmetler bakımından farklı alanlarda uzmanlığa sahip kişi, kurum ve grupları kapsayan ve iş birliğine gereksinim duyan bir hizmet alanı konumundadır. Tüm bu hizmetlerin gerçekleştirilmesi, okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik uzmanları ile beraber, doktor, psikolog, özel eğitim ve sosyal hizmet uzmanları, okul yöneticileri, sınıf öğretmenleri, ders öğretmenleri, eğitsel kol öğretmenleri, iş yeri temsilcisi ve yöneticileri, öğrencinin ailesi ve okul aile birlikleri ve dolayısıyla eğitim sürecine etki edebilecek tüm hizmet ve destek gruplarının iş birliği ile sağlanmaktadır (Özgüven, 1999:5 Akt. Güvenç, 2001).

2.4.3. Bireyi Tanıma

Her kişilik birden çok farklı ve çeşitli özellikten oluşan şahsına münhasır, karmaşık ve işler durumda olan bir bütündür. Kişiliğin objektif ve subjektif özellikleri vardır. Kişi, çocukluk ve ergenlikte diğer dönemlere göre daha hızlı gelişmektedir. Bunlar, kişiyi tanımanın ve ona katkıda bulunmanın ne kadar zor ve karmaşık olduğuna işaret etmektedir. Yardım sürecinin bu denli zor ve karışık olmasından ötürü, onun kendini ve sosyal olanakların tanımasını; kendini gerçekleştirmede çevresinden en verimli şekilde yardım alabilmesini sağlamak eğitimin ön önemli görevlerindedir. Bundan ötürü kişinin gereksinimlerinin bir bölümü

rehberlik ve psikolojik danışma ile karşılaşılırken diğer bölümü de yukarıda belirtilen diğer öğrenci kişilik hizmetleriyle karşılaşmaktadır (Bakırcıoğlu, 2000:140).

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde, bireyi güçlü ve zayıf yönleri ile bir bütün olarak tanımak, kişisel problemlerinin çözümünde gerekli yardımlarda bulunmak, kişi hakkında alınacak kararlarda geleceğe ithafen tahminler yapmak, meslek seçme ve yönlendirmede bireye yardım etmek gibi çeşitli amaçlar için bireyi tanımaya ve çeşitli yönleri hakkında bilgi toplamaya zorunluluğu vardır. Kalıtsal olarak birbirinden farklı özelliklere sahip olarak doğan bireylerde olduğu gibi birbirinden farklı çevrelerde yetişen bireyler arasında da farklılıkların oluşması bir gerçektir. Bireyin tanınması için, bireylerin ilgi ve yetenekleri, başarı ve başarısızlıkları, kişisel ve sosyal uyum düzeyleri sorunları, zayıf ve güçlü yönleri, ilgi, tavır ve değer yargılan, yetiştiği çevrenin geliştirici ve engelleyici etkileri gibi pek çok özelliklerinin detaylı bir şekilde öğrenilmesi gerekmektedir (Özgüven, 1999: 78 Akt. Güvenç, 2001).

Gelişen ve değişen dünyamızla birlikte yaşanan yeniliklere ayak uydurmak gelişmeleri takip edebilmek adına kendinden emin, ne istediğini bilen, özgüveni yüksek bireyler yetiştirebilmek şarttır. Bu da eğitimdeki rehberlik faaliyetlerini arttırmaya bağlıdır. Gerek günlük yaşamımızda gerek çalışma hayatımız ve eğitimde rehberlik çok önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim sisteminde uygulanmakta olan bir programdaki sıkıntıyı bulmak için, program uygulanırken karşılaşılan sorunlar dikkate alınır ve çözümler ona göre üretilir. Bu araştırma ile ilgili çok az çalışmanın yapılmış olması çalışmanın önemini daha da artırmaktadır. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilecek bulgular sorunların çözümüne yönelik alınacak tedbirlere yön verebileceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı 2001-2015 yılları arasında Türkiye’de yapılmış olan çalışmaların kapsamlı olarak incelenmesidir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır: Okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan sorunlarla ilgili yayımlanan makalelerin sonuçları nelerdir?

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem ve görüşme, doküman analizi gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı, algıların ve hadiselerin doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin takip edildiği araştırma biçimi olarak tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden birisi olan doküman analizi kullanılmıştır. Karasar (2012), doküman incelemesinden “belgesel tarama” olarak bahsetmektedir. Ona göre mevcut belge ve dokümanları gözden geçirerek bilgi toplamaya belgesel tarama adı verilir. Geçmişteki olguların iz bıraktığı her türlü, resim, film, plak, ses ve resim kayıtlı bantlar, bina, heykel vb. nesnelere kaleme alınmış ve çizilmiş bütün mektup, bildiri, kitap, ansiklopedi, makale, tez, konu ile ilgili araştırmalar, her türlü tutanaklar vb. doküman incelemesi kapsamına girer.

Doküman analizi, araştırılması amaçlanan konuyla ilgili bilgi barındıran nesnelere analizini içerir. Bu tür çalışmalarda araştırmacı, veriye, gözlem ya da görüşme yapmaya gerek kalmadan ulaşabilir. Bundan dolayı doküman analizi araştırmacıya hem zaman hem de parasal anlamda tasarruf sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmanın doğasına göre bilimsel çalışmalara ait raporların (makale, tez, kitap gibi) incelenmesi betimsel araştırma kapsamına girmektedir. Betimsel araştırmalarda amaç ilişki ya da farkı ortaya çıkarmak değil neyin ne olduğunu tespit etmektir. Bu yönüyle bilimin betimleme amacını yerine getirmekle birlikte, sonraki araştırmalar için hipotez üretmeye yönelik öngörü oluşturur (Erkuş, 2011).

3.2. Evren-Örnekleme

Bu araştırmanın evreni, okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan sorunlar hakkında projenin hazırlandığı tarihten önce literatürde bilgi içeren, ulaşılabilen bütün dokümantasyonları, bilgi ve belgeleri kapsar/içerir. Kaynakçada belirtilen/yararlanılan kaynaklar ise araştırmanın örneklemini içerir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmamın bilgilerinin toplanmasında, her şeyden önce konuyla alakalı literatür taranarak araştırmanın hedefine uygun bilgiler derlenerek okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan sorunlar üzerine alanda yapıtı bulunan eğitimci yazarların kitap, makale, tez ve dergilerinden faydalanılarak nitel veri toplama teknikleri kapsamında yer alan doküman inceleme, kaynak-literatür tarama yöntemi ve web sayfasında yer edinen ansiklopedik bilgiler ışığında araştırma - inceleme yöntemleri kullanılarak

hazırlanmış, bu sebeple yaşanmış ve yaşanması muhtemel olay ve durumlar ile bu durumlar karşısında rehberlik hizmetlerini yürütenlerin nasıl davranması gerektiği hakkında bilgiler içeren, yön verici, yol gösterici örnekler sunup yazılı materyallerin analizi yapılarak hazırlanmıştır. Bu proje, belgesel ve makale gibi bilimsel verilerden temin edilen görsel-işitsel ve yazımsal veriler, materyal geliştirme prensipleri yöntemine sadık kalınarak öğretim materyali kullanılıp araştırmada veri toplamak için konuyla alakalı geçmişte yapılan bilimsel çalışmalar, bu çalışmalardan temin edilmiş bulgu mahiyetinde verilerin analizi ve değerlendirme sürecine yönelik kullanılan yaşanmış ve yaşanması muhtemel birtakım örneklerden hareket ederek yorumlanarak konuyla ilgili yerli ve yabancı literatür taramayı kapsamaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Bilgi elde etme sürecinin pandemi koşullarının olumsuzluğuna denk gelmesi ile beraber hâlâ dünyada hâkimiyetini sürdüren ve büyük risk içeren Covid-19 salgınının tehditleri sonucunda oluşan vaka sayılarındaki artışlara tedbir olarak yaşanan kapanma-kısıtlama süreleri göz önüne alınınca proje hazırlık çalışmasında veri toplama sürecinde konu ile ilgili genel olarak, okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak bilgilere yer verilerek hazırlanan bu çalışma için literatür taraması çerçevesinde, araştırma konusunda yayınlanan makale, kitap ve tez gibi yayınların araştırılıp bulunması, bulunan yayınların araştırma konusu, yaklaşımları ve konu ile ilgili yaşanan güncel sorunları ele alması, değerlendirmesi ve analiz edilmesi uygun görülmüş ve kaynaklar derlenerek araştırma sürecine yaklaşık olarak 2021 yılının mart ayının ortasında başlanmıştır. Bahsedilen bu süreçte sonuçların, araştırmanın formatına uygun olacak şekilde yazıya aktarılmasının uygun olacağı düşünülmüş ve bu açıdan bakıldığında incelenecek olan bilimsel eserlere ait değerlendirme ve analizlerin araştırmacıya ait fikirlerle birlikte sentez edilmiştir. Araştırma, veri toplama yöntemi olarak yazılı kaynakların analizinde kullanılan doküman inceleme yöntemine bağlı kalınarak nitel araştırma desenlerinden biri olan bir durum çalışmasına örnektir. Bu çalışma, verilerin toplanması sürecinde tarama yönteminin kullanıldığı betimsel bir araştırmayı ifade etmektedir. YÖK Tez Merkezinden ve Google Akademik'ten ulaşılan çok sayıda verilerin incelenmesini, sınıflandırılmasını ve özelliklerinin ortaya konulmasını, tarama yönteminin uygulanarak amaçlanmasını ve çalışma verilerini (doktora ve yüksek lisans tezleri) doküman analizi yöntemi kullanılarak analiz etmeyi kapsamaktadır.

4. BULGULAR

Okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan sorunlar ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiş ve bu araştırmalardan elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir:

Paskal (2001), çalışmasında ilköğretim okulu idarecilerin, ilköğretim okullarında vazifede bulunan rehber öğretmenlerin vazifelerine dair farkındalık seviyelerini araştırmıştır. Ulaşılan veriler ilköğretim okulu müdürlerinin, rehberlik ve rehber öğretmenin vazifeleri konusunda kâfi bilgiye malik olmadıklarını, rehberlik hizmetlerinin okul yönetimine ve eğitime faydasını fark edemediklerini kanıtlamıştır.

Nazlı (2003), emsal bir araştırmada, Öğretmenlerin kapsamlı gelişim eğitimi ve psikolojik danışma programlarına ilişkin algıları ve derecelendirmeleri tetkik etmiştir. Araştırma verileri, 2001-2002 öğretim yılında Balıkesir ilinde bulunan 3 müfredat deneme okulunda görev yapan 112 öğretmene uygulanan anket aracılığıyla toplanmıştır. Öğretmenlerden üçü gelişim odaklı modelin geleneksel modele göre öğrenci gelişimine daha elverişli olduğunu söylerken, %4'ü modeller arasında fark olmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin %'si haftada bir yapılan sınıf içi oryantasyon etkinliklerinin yapılmasını gerekli görüyorsa, %'si kısmen gerekli olduğunu belirtiyor. F öğretmenleri sınıftaki uyum çalışmalarının çoğunlukla amacına ulaştığını, öğretmenlerin %5'i kısmen başarılı olduğunu, öğretmenlerin %6'sı birbirlerini daha iyi anladıklarını, %6'sı arkadaşça ilişkiler kurduklarını ve ders çalışma becerilerini geliştirdiğini, 4 %'si birimin hedeflerine asla ulaşmadığını tespit etmişlerdir.

Soykatırcı'nın (2004) yaptığı çalışma ile öğrencilerin PDR hizmetlerine ilişkin görüşlerin cinsiyete, ailenin refah düzeyine ve eğitim seviyesine göre çeşitlilik gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2001-2002 öğretim yılında Kayseri'de liselerde öğrenim görmekte olan 202 birinci sınıf, 202 ikinci sınıf ve 216 üçüncü sınıf öğrencisi olmak üzere totalde 620 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri, öğrencilerin kişisel bilgilerini belirlemek için "Kişisel Bilgi Formu", sorunlarını belirlemek için "Problem Kontrol Listesi" ve PDR hizmetlerine yönelik görüşlerini değerlendirmek için üniversite araştırma odaklı "Değerlendirme Formu" kullanılarak toplanmaktadır.—Okullarda PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi ile ilgili araştırma sonucunda, okul PDR hizmetlerinin çeşitli açılardan eksik olduğu tespit edilmiştir. Oryantasyon saatlerinin yeterince etkili olmadığı ve sınıf öğretmenlerinin bu konuda yetersiz olduğu görülmüştür. Psikolojik danışmanlar oryantasyon sırasında sınıfa girmedikleri için

öğrencilerle doğrudan muhatap olma şansları yoktur. Bu durum PDR hizmetlerinin öğrenciler için etkili olmadığı izlenimi bırakmaktadır. Ayrıca öğretim programları, öğrenci sorunlarına odaklanmak yerine belirli bir programa göre yürütülmektedir. Öğrenciler, PDR hizmetlerinin sunduğu PDR hizmetlerinden çok az yararlanmış ve tam anlamıyla desteklenmediklerini hissetmişlerdir. Öğrencilerin rehberlik hizmetlerinden beklentileri, üniversite, kariyer ve alan seçimleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaktır.

Şahin (2006) ise ortaöğretim rehberlik çalışmalarının üniversitedeki alan seçimine yansımaları araştırmaya çalıştığı çalışmada doküman toplama aracı olarak geliştirdiği anketten faydalanmış ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinden seçilen 400 öğrenciden doküman toplamıştır. Araştırmanın nihayetinde; 400 öğrenciden %76,8'i mezun olduğu lisede PDR servisinin bulunduğunu, %23,3'ü ise bulunmadığını ifade etmişlerdir. Bu veriler de anket çalışmasına katılanların büyük bir kesiminin (307 kişi) mezun olduğu lisede PDR servisi olduğuna işaret etmektedir. Öğrencilerin okullarındaki PDR servisinden yararlanma seviyelerine bakıldığında %52,1'lik bir oranla bu servisten yararlandığı, %47,9'luk bir oranla bu servisten yararlanmadığı görülmüştür. Aynı zamanda kız öğrenciler erkek öğrencilere göre PDR servisinden daha fazla faydalanmaktadırlar. Fen, Anadolu, Öğretmen Liseleri ile Özel Lise çıkışlı öğrenciler PDR servisinden genel ve meslek lisesinden mezun olan öğrencilere kıyasla daha fazla faydalanmışlardır.

Bıçak (2006) da benzer şekilde “Resmi İlköğretim Okulu Rehber Öğretmenlerinin Görevlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Bir Çalışma” adlı çalışmada ilköğretim okulu rehber öğretmenlerinin Mesleki Danışma, Psikolojik Danışma ve kişiyi Tanıma alt ölçeklerindeki sorumluluklarını yerine getirme düzeyine ilişkin görüşlerde kıdem değişkeniyle ilgili anlamlı bir fark bulamamıştır. Araştırmada kıdem değişkeninin anlamlı bir fark oluşturmadığı görülse de, ortalamalara bakarak 16-20 yıl kıdemi olan sınıf öğretmenlerinin rehber öğretmenin Mesleki Danışma alt boyutundaki görevlerini daha başarıyla gerçekleştirdiğini düşündükleri görülmektedir. Öte yandan, 6-10 yıl kıdemi olan sınıf öğretmenleri okul rehber öğretmenin Psikolojik Danışma alt boyutundaki görevlerini daha başarıyla gerçekleştirdiğini düşündükleri görülmektedir. Kıdemi 11-20 yıl arasında olan yöneticiler, diğer kıdemlerdeki yöneticilere göre, okul rehber öğretmenin Mesleki Danışma, Psikolojik Danışma ve kişiyi Tanıma boyutundaki sorumluluklarını yerine getirmede daha başarılı olduklarını düşünmektedirler.

Bu konuyla ilgili Hatunoğlu ve Hatunoğlu (2006), yaptıkları çalışmalarında okullarda yürütülen PDR hizmetlerinin işleyişi ve problemleri incelemişlerdir. Problemleri tayin etme aşamasında ilköğretim ve lise düzeyindeki Antalya ili ve kasabalarında bulunan gelişigüzel seçilmiş 40 okul ile Ağrı ili ve kasabalarında bulunan gelişigüzel seçilmiş 30 okul araştırma kapsamına alınmış ve toplam 210 okul müdürü, müdür yardımcısı ve psikolojik danışmanın fikirlerine başvurulmuştur. Okullarda verilen PDR hizmetlerinin problemlerini, eksik ve hatalarını tespit edecek soruları kapsayan bir anket formu ile mülakat uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara dair; okullardaki öğrenci sayısına ilişkin psikolojik danışman sayısının az olması, okul yönetiminin PDR servisine negatif ve bilinçsiz tutumları, rehberlik saatinin sınıf rehber öğretmenlerince sağlıklı ve hedefine uygun değerlendirilmemesi ve bu saatteki rehberlik programının dışına çıkılıp başka uğraşlarla ilgilenilmesi, rehberlik ders saatinin haftada 1 saatle kısıtlandırılması ve bu saatin yeterli olmaması, öğrencilerin PDR hizmetlerine dair gereğince bilgilendirilip, olması gereken bilincin kazandırılmaması gibi problemler saptanmıştır.

Araştırmanın konusuyla yakından ilgili benzer bir araştırmayı yapan Polat (2007), ilköğretim okulları sekizinci sınıf öğrencilerinin okul PDR hizmetinden faydalanma seviyesini ortaya çıkarmaya, öğrencilerin hangi konularda daha çok PDR servisinden faydalandığını tespit etmeye çalışmıştır. Bundan ötürü 2006-2007 öğretim yılında Malatya'da 7 ayrı ilköğretim okulunda 8. sınıfta öğrenim gören totalde 566 öğrenciden veri elde edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgularına göre; öğrenciler, ihtiyaçları olduğunda PDR servisinden yardım istemeyi düşündüğü, PDR servisinin gerekliliğine ve önemine inandığı, kişisel ve toplumsal problemlerin iyileştirilmesinde PDR servisinden destek istediği, ders planı ve ders muvaffakiyetinin artırmada PDR hizmetlerinden destek istediği fakat bu konuda yapılan çalışmaları yetersiz gördüğü, okula uyum sağlamada PDR servisinin büyük katkısı olduğunu düşünmektedirler.

Poyraz'ın (2007) “Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Rehberlik Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmada öğretmenlere uygulanan dokuz alt testten oluşan ölçeğe verilen puanlar incelendiğinde genel olarak okulda görev yapma sürelerine göre anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sadece psikolojik danışmanların buldukları okulda görev yapma sürelerine göre farklılığın çıkmadığı araştırmanın sonucunda tespit edilmiştir. Fakat araştırmaya dahil olan tüm öğretmenler değerlendirildiğinde durumun biraz farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin tamamını belirten

bulguların analizinde öğretmenlerin mevcut okulunda çalışma süreleri ile psikolojik danışma ve rehberlik hizmetinin uygulanmasına yönelik verdikleri puanlar kıyaslandığında farklı hizmet sürelerine göre anlamlı bir değişikliğe ulaşılmamıştır. 4 - 10 sene ve 11 - 20 sene arası hizmet yılına sahip öğretmenler ile 3 sene ve aşağısı öğretmenler arasında anlamlı farklılık saptanmaktadır.

Kızıl (2007) tarafından yapılan benzer bir araştırmada, ortaöğretim kurumlarında hizmette bulunan psikolojik danışmanların ve sınıf rehber öğretmenlerin fikirleriyle rehberlik faaliyetlerinin ne derecede gerçekleştirildiğinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bilgi toplama sebebiyle yapılan görüşmeler, Konya ili psikolojik danışmanı bulunan ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ortaöğretim kurumlarında çalışan ve görüşmeyi kabul reddetmeyen psikolojik danışmanlarla ve sınıf rehber öğretmenleriyle yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bilgiler incelendiğinde; sınıf rehber öğretmenlerine göre rehberlik faaliyetlerinin okullarımızda tam olarak uygulanmadığı, gerçekleştirilen faaliyetlerin hedefine ulaşmadığı, test sonuçlarının değerlendirilmemesi, öğretmenlerin ve rehberlik faaliyetlerine ayrılan sürenin yeterli olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Rehberlik faaliyetlerinin öğrencilerin kendilerini tanımalarına, okula ve derslere adapte olmalarına, motivasyonlarını artırmada, öğrenci ve problemlerini ortaya çıkarmada yararları oldukları görülmüş aynı zamanda az da olsa rehberlik faaliyetlerinin uygulanmasının hiçbir faydası olmadığını düşünen öğretmenlere rastlanmıştır. Bütün öğretmenler rehberliğe ayrılan zamanın yeterli olmadığı kanaatinde dir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine göreve yeni başlayan öğretmenler daha düşük puanlar vermişlerdir. Araştırmanın tersine Başaran (2008), "İlköğretim Okullarındaki Yönetici ve Sınıf Rehber Öğretmenlerinin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Faaliyetlerinden Beklentileri" adlı çalışmada yöneticilerin ve sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdem farklılığına göre beklentilerinin ne düzeyde olduğunun ölçülmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmada 1-5 senelik, 11-15 senelik ve 16-20 senelik yöneticilerin ve sınıf öğretmenlerinin beklentilerinin "her zaman" olduğu halde, 6-10 yıllık yöneticilerin ve sınıf öğretmenlerinin beklentilerinin "genellikle" olduğu sonucuna varılmıştır.

Özdemir (2008), "Anadolu Liselerinde Görev Yapan İdareci ve Öğretmenlerin Rehberlik Hizmetlerini Benimseme Düzeyi" adlı araştırmasında okul rehber öğretmenlerinin öğrencilerin okul genelinde gereksinimde bulunabileceği bazı konularda fayda sağlayabilme düzeylerini incelemiştir. Araştırmanın nihayetinde mesleki kıdem değişkeni incelendiğinde 6-10 yıllık kıdeme sahip idareci ve öğretmenlerin farklı kıdem gruplarına göre daha çok yardımcı olabilme düzeyine inandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin ders verdikleri sınıf düzeyi rehberlik hizmetlerinde yer alan kazanımları yerine getirme durumlarını etkilediği belirlenmiştir. Bu kazanımlardan birincisi olan "öğrencilerin etkin olarak okula ve çevreye uyum sağlama" kazanımının tüm sınıf düzeylerini kapsadığını belirtebiliriz. Öğrencilerin sene başından sene sonuna kadar bu kazanımla etkili bir biçimde uyum sağlama potansiyelleri gelişeceğinden dolayı sınıf öğretmenlerinin her yaş düzeyinde bu kazanımı ele alması gerekir. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin bulunduğu yaş düzeyine göre rehberlik yapma zorunluluğundan kaynaklanan bir durum söz konusu olabileceğinden dolayı farklılık olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmaya göre 2. sınıflı okutan öğretmenlerin "öğrencilerin etkin olarak okula ve çevreye uyum sağlamalarına yönelik" rehberlik faaliyetlerini gerçekleştirme durumları diğer bütün sınıflı okutan öğretmenlerden anlamlı biçimde pozitif çıkmıştır. Aslında 1. sınıflı okutan öğretmenlerde bu sonucun daha olumlu olması gerekirken 2. sınıflı okutan öğretmenlerde çıkması beklenen bir sonuç değildir. Çünkü okula yeni başladığı için 1. sınıflı okutan öğretmenlerin öğrencileri oryantasyon açısından "okula ve çevreye uyum sağlama" kazanımını öğrencilerine daha çok vermesi beklenir.

Hıdır (2010), "Ortaöğretim Kurumlarında Sunulan Rehberlik Hizmetlerinden Öğrenci Kazanımlarının Amacına Ulaşma Düzeyi" adlı araştırmasında öğrencilerin okula ve çevreye adaptasyon, eğitsel başarı, benliğini kabul, insanlar arası ilişkiler, aile ve sosyal ortam, güvenli ve sağlıklı hayat, eğitsel ve mesleki gelişim kazanımlarını edinme boyutu tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın nihayetinde öğrencilerin eğitsel başarı yeterlilik alanına ait kazanımları elde etme boyutu öğrencinin cinsiyet faktörüne göre anlamlı bir değişiklik gözlenmiştir. Bu fark kız öğrenciler lehine görülmüştür. Öteki yeterlilik alanlarına ait kazanımları elde etme düzeyi öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark ortaya çıkarmıştır. Sınıf öğretmenlerinin kıdemlerinin rehberlik faaliyetlerinde yer alan kazanımları elde etme durumlarını etkilemediği görülmüştür. Çalışmaya katılan sınıf öğretmenleri arasında 0-5 sene kıdemi olan öğretmenler aritmetik ortalamaları en düşük olan öğretmenlerdir. Kıdem olarak daha genç yani yeni mezun olmuş bir öğretmenin bu bulgunun tersine yeni rehberlik programını daha fazla uygulaması beklenebilir. Zira çalışma süresi daha çok olan bir öğretmenin alıştığı bir uygulamayı değiştirmesi zorken, çalışma süresi daha az bir öğretmenin bu uygulamalara daha kolay adapte olması beklenir.

Demirel'in (2010) çalıştığı başka bir araştırmada ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında uygulanan sınıf rehberlik programı 8 program geliştirmeci, 7 alan uzmanı ve 15 psikolojik danışman olmak üzere totalde 30 gönüllü katılana yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan değerlendirme nihayetinde; ders sürelerini etkili kullanma, klasikleşmeyi sağlama, öğrencilerin psikososyal gelişimine katkı sağlama, psikolojik danışmanların bilgi ve tecrübelerini çoğaltma, PDR hizmetlerine olumlu etkileri ve işlevsel olması gibi güçlü yönlerinin olduğu kanaatine varılmıştır. Aynı zamanda, sınıf öğretmenlerinin çalışmalar için yeterli bilgiye sahip olmamaları, okullarda psikolojik danışmanların yeterli olmaması, bazı faaliyetlerin öğrenci sayısının fazla olduğu sınıflarda uygulanmasının güçlüğü ve rehberlik süresinin bir ders gibi algılanabileceği kaygısının ön plana çıkması gibi güçsüz yönlerinin olduğu görülmüştür.

Konuyla alakalı emsal bir araştırmayı yapan Sılacı (2010), eğitimde PDR hizmetlerinden yararlanan öğrenci, öğretmen ve velilerin PDR mesleği ile ilgili düşüncelerinin analizini yapmaya çalışmıştır. Çalışmasında, nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. 10 öğretmen, 30 öğrenci ve 10 öğrenci velisi olmak üzere toplam 50 birey araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (% 87) okuldaki PDR hizmetlerinden yararlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin rehberlik kavramını en fazla rehber öğretmen (% 93), yardım etmek (% 53) ve yönlendirmekle (% 53) bağdaştırdıkları, eğitimde PDR'yi ise en fazla rehber öğretmen (% 93) ve ayrıca psikolojik destek (% 93) ve uzman desteği (% 77) olarak ifade ettikleri görülmüştür. Öğrencilerin % 87'si kişisel olarak psikolojik danışmanla görüştüğünü ifade etmiştir. Okulda derslerle ilgili veya farklı konularda psikolojik danışmanla görüşebileceklerini düşünmektedirler. Öğrencilerin okulda psikolojik danışmanın olmasından ve PDR hizmetlerinin varlığından haberdar olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin % 73'ü okul başarısı ile ilgili, % 70'i seminer, konferans ve farklı eğitimlerden faydalandıklarını, % 33'ü de üniversite sınavlarıyla ilgili konularda rehberlik hizmetlerinden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. En çok okulda öğrencilerin okul başarısı ve akademik konularda psikolojik danışmandan destek aldıkları, fakat psikolojik yardım ve psikolojik danışma hizmetlerinden fazla yararlanamadıkları gözlemlenmiştir. Öğrenciler aynı zamanda herhangi bir disiplin suçu işlediklerinde ve kişisel özelliklerini keşfetme ile ilgili de PDR hizmetlerinden yararlandıklarını söylemişlerdir.

Berber'in (2010) yapmış olduğu bu konu ile ilgili araştırmasının hedefi ise ortaöğretim kurumlarında görev yapan sınıf rehber öğretmenlerinin ve okul psikolojik danışmanlarının düşünceleri doğrultusunda onuncu sınıf rehberlik programı uygulamalarının değerlendirilmesidir. Bu hedef doğrultusunda 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Kayseri iline bağlı resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan 163 onuncu sınıf rehber öğretmeni ve 40 okul psikolojik danışmanının düşünceleri alınmıştır. "Onuncu Sınıf Rehberlik Programı Değerlendirme Anket Formu" Veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışmanın nihayetinde elde edilen bulgular ise şu şekildedir: Onuncu sınıf rehberlik programı amaç ve kazanımları öğrenci ve toplum ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte, açık anlaşılır bir şekilde hazırlanmış olmasına karşın uygulamaya geçildiğinde gerçekleştirilmesinde zorluklar yaşanmaktadır. Hedef ve kazanımlara varmada büyük öneme sahip olan faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde ise yaşanan en büyük sorunlar; faaliyetler için belirlenen zamanın yetersizliği, sınıf rehber öğretmenlerinin bilgi ve becerilerinin eksikliği, faaliyetlerin öğrencilerin ilgisini çekmemesi olarak saptanmıştır. Bununla birlikte onuncu sınıf rehberlik programının öğrencilerde olumlu tutum ve davranış geliştirme özelliklerine sahip olduğu saptanmıştır. Lakin sınıfların mevcudunun fazlalığı, rehberlik ders saati süresinin ve etkinlik sürelerinin yeterli olmaması, öğretmen bilgi ve becerilerinin eksikliği, programın gereken esneklikten uzak olması, öğrenci ilgisinin yetersizliği, aile ve çevrenin olumsuz etkileri nedeni ile bu konuda yeterince başarı sağlanamadığı tespit edilmiştir.

Ergüner, Leuwerke ve Terzi (2011) tarafından uygulanmış bir diğer araştırmada, psikolojik danışmanların okul PDR hizmetleri modeline dayalı olarak hazırladıkları ve uyguladıkları kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programlarında hangi hizmetlere ne kadar zaman ayırdıkları ve program hazırlama, uygulama ve değerlendirme sürecinde ne gibi problemlerle karşılaştıkları incelenmiştir. "Okul Psikolojik Danışmanlarının Rol ve Sorumlulukları Anketi" Çalışmaya katılan ilköğretim okullarında görevli 113 ve ortaöğretim okullarında görevli 94, toplam 207 psikolojik danışmana "uygulanmıştır. Okullarda kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programının elde edilen verilere göre uygulamaya konulması, özellikle uygulamalar arasında bütünlük sağlama, öğrenci gelişimsel ihtiyaçlarını karşılama ve psikolojik danışman kimliğinin ön plana çıkarılması açısından olumlu değerlendirilmektedir. Fakat elde edilen verilere göre programın içeriği ve personelin yeterliği kapsamında programın uygulanmasında bazı güçlükler yaşanmıştır. Öğrenci ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik açık psikolojik danışmanların uçlu soruya verdiği cevaplar

incelendiğinde, kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programı ile öğrencilerin kişisel farklılıklarının ve gereksinimlerinin daha fazla dikkate alındığını belirtmişlerdir.

Baltacı ve Karataş (2013), ortaöğretim kurumlarında yürütülen PDR hizmetlerine yönelik okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul psikolojik danışmanının görüşlerini belirlemek amacıyla nitel bir araştırma yapılmıştır. Çalışma 2010-2011 öğretim yılında 6 okul müdürü, 16 sınıf rehber öğretmeni, 23 öğrenci ve 7 okul psikolojik danışmanı olmak üzere totalde 52 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Bulgular araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu vasıtasıyla yüz yüze yapılarak elde edilmiştir. Çalışmanın nihai sonucu; okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul psikolojik danışmanlarının, PDR hizmetlerini farklı tanımladıklarını göstermektedir. Çalışmada öğrencilerin, okul PDR hizmetinden yardım alma nedenleri ve ne şekilde başvurduklarını tespit etmeye yönelik bir soruya ilişkin cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin 18'i PDR servisine isteyerek başvurduğunu, 3 tanesi başvurmadığını ve 3 tanesinin de istemeyerek anne-babasının zorlamasıyla başvurduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı, ders çalışma teknikleri, akranlarıyla alakalı problemler, bireysel problemler ve sınıf/okul problemleri olduğunda PDR servisine başvurduklarını bildirirken, diğer kesim ise idari problemler, alan/bölüm tercihi, meslek tercihi, gelecek planlaması ile ilgili konularda PDR servisine başvurduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilere, psikolojik desteği öncelikli olarak kimden talep ettikleri sorusu yöneltildiğinde; birinci sırada ebeveyn, ikinci sırada akranlarından, üçüncü sırada psikolojik danışmanından, dördüncü sırada ise kendilerine yakın buldukları öğretmenlerinden yardım istediklerini belirtmişlerdir.

Topcu'nun (2014) yaptığı başka bir çalışmada 9. sınıf rehberlik programının etkililik düzeyine ilişkin öğrenci fikirleri tespit etmeye çalışılmış ve bu fikirler 9. sınıf öğrencilerinin cinsiyet, okul türü, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve okuldaki psikolojik danışman sayısına göre karşılaştırılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama aracı Zonguldak il merkezine bağlı ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 488 lise öğrencisine uygulanmıştır. 9. sınıf öğrencileri rehberlik programında yer alan eğitsel, mesleki ve bireysel rehberlik hizmetlerini kısmen etkili buldukları Çalışma bulguları incelendiğinde ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin 9. sınıf Rehberlik Programının uygulanması esnasında okuldaki psikolojik danışman sayısının yeterli olması, rehberlik faaliyetlerinin uygulanabilmesi için haftada bir ders saatinin yeterli olması ve okul idaresinin gerektiğinde destekleyici ve yardımcı olmasını orta düzeyde yeterli bulmuşlardır.

Bu konuyla ilgili bir başka çalışmayı yapan Torunoğlu (2015), meslek liselerinde çalışan okul psikolojik danışmanları ve sınıf psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma programlarına ilişkin tutumları anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada 2013-2014 yıllarında Kırşehir merkezde bulunan bir meslek lisesinde görev yapan 123 sınıf rehber öğretmeni ve 8 okul psikolojik danışmanı olmak üzere 131 öğretmenin görüşlerinden faydalanılmıştır. Bulgulara göre; mentorluk planındaki hedeflerin çok net bir şekilde ifade edildiği ve yeterlilik alanlarının öğrencilerin ihtiyaçlarına göre hazırlandığı ancak öğrencilerin eğitimsel ve meslek seçimi için olması gereken olgunluğa ulaşmalarına tam olarak yardımcı olmadığı kaydedilmiştir. Ancak bu etkinliklerin öğrencilerin okul sonrası yaşamlarını etkilemediği de sonucuna varılmıştır.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Sürekli değişen dünyamızda teknolojik yenilikler sosyal hayatı daha karmaşık ve bölünmez hale getirmektedir. Bundan ötürü yeni neslin en iyi şekilde yetiştirilmesi, yeteneklerinin boşa gitmemesi, hızla değişen dünyaya ve karmaşık toplumsal yapılara uyumunun sağlanması zorunluluk haline gelmiştir. Böylece mentorluk hizmetlerinin önemi anlaşılmakta ve dünyaya yayılma hızı artırılmaktadır. Bu çalışmada okul rehberlik hizmetlerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunları ele alan çalışmaların sistematik bir şekilde bir araya getirilmesi ve bu çalışmaların derlenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen araştırmalara dayalı olarak karşılaşılan sorunlar; fiziksel durum ve olanaklardan kaynaklanan sorunlar, araştırma hazırlama ve sunma sorunları, mesleki gelişim ve deneyim eksikliğinden kaynaklanan sorunlar, hizmet ve görev tanımlarına ilişkin önyargı sorunları, mentorluk sorunları Hizmet Politikası bu başlık altında toplanmıştır.

İlk problem alanı olarak belirlenen fiziki koşul ve imkanlardan kaynaklı sorunlar başlığı altında; rehberlik servisinin bulunmaması, mevcut rehberlik servisindeki araç, gereç yetersizliği ve toplantı ve sunum yapılabilecek bir odanın bulunmaması alt sorunları saptanmıştır. Ayrıca taranan çalışmalarda bu sorunların çözümü için okullardaki rehberlik servisi odası eksikliğinin okul müdürü tarafından giderilmesi gerekli malzemelerin temin edilmesinin gerektiği yönünde önerilerde bulunulmuştur. Rehberlik öğretmenlerinin hizmetleri yürütme esnasında kullanacakları hususi bir odanın bulunması gerekmektedir. Ancak çalışmaların yürütüleceği, hizmetlerin süreç-işleyiş planlarının hazırlanacağı, fayda görmek isteyen bireylerin gelebileceği bir okul rehberlik servisinin olmaması yapılacak çalışmaları ve psikolojik danışmanın

motivasyonunu olumsuz olarak etkilemektedir (Akpınar ve Bengisoy, 2017). Yine psikolojik danışmanın, yapacağı çalışmaları sunmak adına okulda uygun bir toplantı veya konferans salonu olmasını beklemektedir. Çünkü doğrudan öğrencilere ve velilere sunulacak hizmetlerin ve iletişimin etkili olabilmesi, sunulacak ortamın özellikleriyle ilişkilendirilmektedir (Ünal ve Ünal, 2010). Her sınıfa ayrı ayrı girmek, gelen velilerle ayaküstü görüşmeler yapmak ve sunulacak hizmetlerin içeriğinin sadece sözlü bir şekilde aktarılması, sunulan hizmetleri olumsuz etkilemektedir.

Okul psikolojik danışmanlarının yaşadığı bir diğer sorun alanı, çalışmaların hazırlanması ve sunumuna dair sorunlar olarak belirlenmiştir. Bu sorun genel olarak psikolojik danışmanların motivasyonunu düşürerek, uygulamaların verim düzeyini azalmasına sebep olan faktörler olarak değerlendirilmektedir. Okullardaki psikolojik danışman normunun doldurulamaması, sorumlu olunan öğrenci sayısının fazlalığı, velilerin kendilerine sunulan hizmetlere katılımı konusundaki isteksizliği, yönetici ve öğretmenlerin iş birliği sorunu bu problem alanı başlığı altında toplanan alt sorun alanlarından. Türkiye’de rehberlik hizmetlerine duyulan ihtiyaç günden güne fazla olmakta ve bu ihtiyacı gidermek adına okullardaki mevcut öğrenci sayılarını göz önüne alarak, psikolojik danışman atamalarına öncelik verilmesi gerekmektedir. Çünkü etkili rehberlik hizmetleri ile okullardaki akademik faaliyetlerin yanı sıra sosyal ve duygusal faaliyetlerde de verimlilik düzeyi artabilecektir. Öğrenci sayısının fazla olması psikolojik danışmanların performanslarını olumsuz açıdan etkileyebilecek temel unsurlardandır. Bu durum etkinliklerin verimini azaltmanın yanı sıra, öğrenci ve öğretmenlerin ilgi ve istek düzeyini de etkilemektedir (Özabacı, Sakarya ve Doğan, 2008).

Rehberlik hizmetlerini yerine getirme sorumluluğunda bulunan yönetici ve öğretmenler, psikolojik danışmanın yapmış olduğu çalışmalara karşı olumsuz tutumlar içerisine girmekte ve psikolojik danışmanın sorumluluğunda olmayan işleri rehberlik hizmeti olarak görmektedir. Sunulan hizmetlerin etkisini kısa sürede görmek, rehberlik servisini problem çözme yeri olarak algılamak şeklindeki düşünceler, yapılan çalışmalara ve rehberlik öğretmenine olumsuz bir biçimde yansımaktadır. Rehberlik hizmetlerine yönelik olumsuz tutum ve davranışlara sahip yönetici ve öğretmenlerin, kendi abartılı beklentileri ile yapılan çalışmaların sonuçlarına dair oluşturdukları istekler arasındaki uyumsuzluklar, sunulan hizmetleri olumsuz bir biçimde etkilemektedir (Özabacı, Sakarya ve Doğan, 2008). Özellikle çalışmaların anında sonuç vereceğine dair beklentiler, öğrencilerde var olan problemin anında ortadan kaybolması şeklinde bir algı oluşturarak, psikolojik danışmanı zora sokmakta ve çalışmaları olumsuz açıdan etkileyebilmektedir. Ayrıca okul rehberlik hizmetlerinin içeriğini, görev ve sorumluluk alanlarını eksik bilen yöneticiler; rehberlik hizmeti olarak adlandırılmayacak idari işleri rehberlik hizmeti olarak adlandırmakta ve psikolojik danışmandan bunları yerine getirmesini beklemektedir. Sonucunda da asıl hizmetler aksamakta ve yöneticilerle psikolojik danışman arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır.

Psikolojik danışmanların çalışmalarında yer alan bir diğer sorunda rehberlik hizmetlerine yönelik geliştirilen politikalarından doğmaktadır. Bu sorunlardan birisi de farklı okul kademelerinde, okul rehberlik saatinin bazı sınıf dereceleri için kaldırılması sorunudur. Okul psikolojik danışmanlarının yapacağı çalışmalardan bazılarının uzun süreli olması, geri dönütlerin yüz yüze alınması gerektiğinden diğer branş öğretmenlerinden ihtiyaç olduğunda o ders saatinin alınması söz konusu olabilmektedir (Akay, Türk, Mercan ve Urtekin, 2019). Ancak bu durum ilgili dersin planlamasında, öğrenci-öğretmen motivasyonunda bazı olumsuz yansımalar doğurmaktadır (Ateş, 2018). Bu olumsuz durumlardan dolayı okul rehberlik ders saatlerinin sınıf düzeylerine göre, okullarda tekrar uygulanması amacıyla alınan kararın gözden geçirilmesi önerilebilir. Yine son yıllarda hukuki yönden psikolojik danışmanların sıkça şikâyet ettiği sorunlardan biriside yapılan hatalı görevlendirmelerdir (Koçak Bıçak ve Ottekin Demirbolat, 2019). Kendi okulunda rehberlik hizmetlerini yürütme noktasında yaşadığı sorunlarla birlikte görevlendirme gittiği okulda da benzer sorunların yaşanması mesleki motivasyonu düşürebilmektedir. Ayrıca kendi okulunda işlerin yarıda kalması, gittiği okulda öğretmen ve öğrencileri yeterince tanıyamamak sunulan hizmetlerin kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir.

Sonuç olarak araştırmaya dahil edilen çalışmalar ve alan yazında yer alan diğer araştırmalar rehberlik hizmetlerini yerine getirme noktasında karşılaşılan sorunların tarih kısıtı olmadan karşımıza çıkabileceğini göstermektedir. Bu durum göz önünde alındığında, bu tarz sorunları ele alan çalışmaların bir araya getirilmesi, ilgili paydaşlara çözüm yollarının sunulması problemlerin fark edilerek tedbir çalışmalarının alınmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

6. ÖNERİLER

1. Sınıf rehber öğretmenler ve idareciler rehberlik ile ilgili hizmet içi eğitime tabi tutulmalıdır.
2. Sınıf öğretmenlerinin öğrencileri iyi tanıdığı da göz önüne alındığında okul içinde rehberlik hizmetlerinde daha etkin rol oynamalıdır.
3. Kalabalık sınıflarda etkinlikler verimli bir şekilde uygulanamadığı için sınıf gruplara ayrılabilir.
4. Ülkemizde eğitim kalitesinin gelişmiş ülkeler ile rekabet edebilmesi için rehberlik ile ilgili programlar gözden geçirilmeli ve en iyi şekilde uygulanması için şartlar oluşturulmalıdır.
5. Bütün okulların rehber öğretmen sıkıntısı giderilmeli, üniversitelerde profesyonel rehberlik hizmeti verebilecek öğretmenler yetiştirilmelidir.
6. İlköğretim Okulu öğrencileri ve velilerine rehberlik konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılmalıdır. Rehberliğe ayrılan süre artırılmalıdır.
7. Rehberlik faaliyetlerinde kullanılan etkinlikler okulun, öğrencinin ihtiyaçlarına göre değiştirilebilir yapıda, düzeye uygun, eğlenceli ve sonuçlarının iyi değerlendirilip mutlaka geri dönütünün verilebileceği esnek yapıda hazırlanmalıdır. Ayrıca öğrencilerin istekleri varsa, isteklere göre etkinlikler yapılmalıdır.
8. Her okulda rehber öğretmen için oda bulunmalıdır.
9. Özellikle okul idarecileri kendilerini rehberlik konusunda geliştirmeli ve sınıf rehber öğretmenlerine rehberlik yapmalı onları motive etmelidir.

KAYNAKÇA

- Akay, S., Türk, F., Mercan, Ö. & Urtekin, F. (2019). Psikolojik danışmanların bakış açısından rehberlik hizmetleri yönetmeliği'nin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 891-918.
- Akpınar, B. & Bengisoy, A. (2017). Rehber öğretmenlerin okul müdürlerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşleri. *Current Research in Education*, 3(3), 129-141.
- Ateş, T. (2018). *Eğitsel mesleki ve kişisel rehberlik alanlarında yapılan faaliyetlerin incelenmesi: Ram kaynaklarına dayalı bir çalışma*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri, Ankara.
- Bakırcıoğlu, R. (2000). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Baltacı, H. Ş. ve Karataş, H. (2013). Ortaöğretim kurumlarında yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul rehber öğretmenin (psikolojik danışman) görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(2), 427-460.
- Başaran, M. (2008). *İlköğretim okullarındaki yönetici ve sınıf rehber öğretmenlerinin psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinden beklentileri*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Berber, D. (2010). *Ortaöğretim kurumları onuncu sınıf rehberlik programı uygulanmalarının sınıf rehber öğretmenleri ve rehber öğretmenler görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Kayseri ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Bıçak, A. (2006). *Resmi ilköğretim okulu rehber öğretmenlerinin görevlerini gerçekleştirme düzeyine ilişkin bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Demirel, M. (2010). İlköğretim ve ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 45-60.
- Ergüner T., Leuwerke, W. ve Terzi, Ş. (2011). Psikolojik danışmanların okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri modeline dayalı olarak geliştirilen kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programını değerlendirmeleri. *Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 51-60.
- Erkus, A. (2011). Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci. (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Güvenç, M. (2001). *Okullardaki rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesinden karşılaşılan güçlükler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2006). Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333-338.
- Hıdır, A. (2010). *Ortaöğretim kurumlarında sunulan rehberlik hizmetlerinin öğrenci kazanımlarının amacına ulaşma düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 23. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kepçeoğlu, M. (2000). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Kızıllı, D. (2007). Ortaöğretim kurumlarındaki rehber öğretmenlerin ve sınıf rehber öğretmenlerin sınıf içi rehberlik etkinlikleri ile ilgili görüşleri. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya*.
- Koçak Bıçak, D. & Ottekin Demirbolat, A. (2019). Okul psikolojik danışmanlarının okul yöneticileri ve öğretmenlerden beklentileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17 (2), 236-257.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Nazlı, S. (2003). Öğretmenlerin kapsamlı gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma programını algılamaları ve değerlendirmeleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 131-145.
- Özabacı, N., Sakarya, N. & Doğan, M. (2008). Okul yöneticilerinin okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(19), 8-22.
- Özkalp, E. (2012). Kültür ve Kültürel Değişme. (Ed. A.Ç. Kirel) içinde *Davranış Bilimleri-I*, 58-79.
- Özdemir, E. (2008). *Anadolu Liselerinde Görev Yapan İdareci ve Öğretmenlerin Rehberlik Hizmetlerini Benimseme Düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Paskal, K. (2001). *Okul Yöneticilerinin (İlköğretim Okulu Müdürlerinin) Bu Okullarda Görev Yapan Rehber Öğretmenlerin Görevleri ve Rehberlik Hizmetleri İle İlgili Bilinçlilik Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Polat, C. (2007). *İlköğretim okulları sekizinci sınıf öğrencilerinin okul psikolojik danışma ve rehberlik servisinden yararlanma düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, SBE, Elazığ.
- Poyraz, C. (2007). *Orta dereceli okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Senemoğlu, N. (1997) *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Ertem Matbaacılık.
- Sılacı, Z. (2010). *Hizmet alanlar açısından, sosyal bir statü olarak eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma: Bursa örneği*. Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Soykatırcı, M. (2004). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine bakış açıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Şahin, E. (2006). *Ortaöğretim rehberlik çalışmalarının üniversitedeki alan seçimine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Şahsuvaroğlu, N. T. (2003). *Eğitilebilir Zihinsel Engelli Olan İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Geliştirilen Mesleki Farkındalık Eğitiminin Değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Topcu, Ç. (2014). *9. sınıf rehberlik programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Torunoğlu, H. (2015). *Meslek liseleri okul psikolojik danışmanları ve sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik programına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

- Ünal, A. & Ünal, E. (2010). Öğretmen ve öğrencilerin rehber öğretmeni algılamalarına ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 919-945.
- Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri* (14. Baskı) Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2),1-26
- URL 1 <http://www.rehberlik sitesi.com/rehberligin-temel-ilkeleri-nelerdir/2325> Erişim: 03.08.2021.
- URL 2 <http://www.pdr.gen.tr/psikolojik-danisma-ve-rehberlik/ogrenci-kisilik-hizmetleri/> Erişim: 03.08.2021.